

CZESŁAW DOMAŃSKI

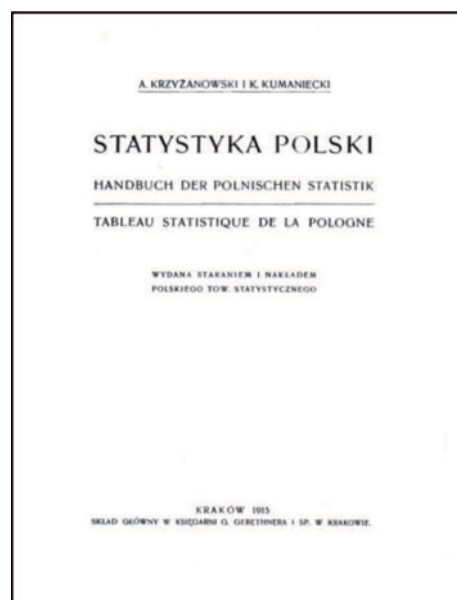
„LOSY PRZEGLĄDU STATYSTYCZNEGO”

„Statystyka: narzędzie nieodzowne w poszukiwaniu prawdy”.
C. Radhakrishua Rao

1. WPROWADZENIE

Głównym celem działalności Polskiego Towarzystwa Statystycznego, które zostało powołane w Krakowie w 1912 r. było opracowanie publikacji statystycznych obejmujących swym zasięgiem terytorialnym wszystkie trzy zabory. Wykonania tego zamierzenia podjął się ówczesny kierownik krakowskiego Miejskiego Biura Statystycznego doc. dr hab. Kazimierz Władysław Komaniecki we współpracy z Władysławem Stadnickim i poparciem prezydenta m. Krakowa prof. dr Juliusza Leo, pierwszego prezesa PTS.

W ramach zaprojektowanej działalności publikacyjnej PTS wydało „Statystykę Polski” wydrukowaną w 1915 r. w drukarni Uniwersyteckiej. „Statystyka Polski” była pierwszym polskim rocznikiem statystycznym. (por. strona tytułowa).

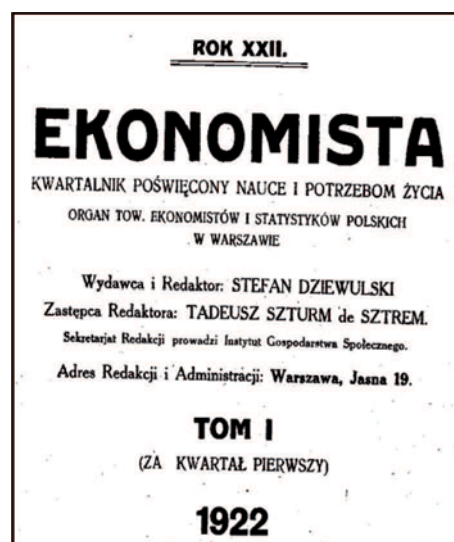

Warto wspomnieć o najstarszych obecnie działających towarzystwach statystycznych:

1. Królewskie Towarzystwo Statystyczne , powstało w 1834r. i liczy obecnie około 7200 członków,
2. Amerykańskie Towarzystwo Statystyczne, powstało w 1839r. i liczy obecnie ponad 17000 członków,
3. Paryskie Towarzystwo Statystyczne , powstało w 1860r. (obecnie Francuskie Towarzystwo Statystyczne),
4. Niemieckie Towarzystwo Statystyczne, powstało w 1911r. i liczy obecnie 800 członków,
5. Polskie Towarzystwo Statystyczne , powstało w 1912r. i liczy obecnie około 700 członków.

Aktywność statystyków polskich przejawiała się na wielu płaszczyznach, o czym świadczy powołanie Towarzystwa Ekonomistów i Statystyków Polskich w Warszawie w 1917 r., a o jego genezie mówi następujący zapis: „Wśród grona ekonomistów i statystyków zamieszkujących w Warszawie i skupiających się wokół redakcji „Ekonomisty”, który od roku 1916 redagował Stefan Dziewulski i był kwartalnikiem poświęconym sprawom gospodarczym i społecznym, powstała myśl powołania do życia organizacji naukowej, specjalistycznej pod nazwą «Towarzystwa Ekonomistów i Statystyków Polskich»”.

W 1921 r. Rada Towarzystwa uznała kwartalnik „Ekonomistę” za organ Towarzystwa Ekonomistów i Statystyków Polskich. Można też przyjąć, że „Ekonomista” był jednym z pierwszych czasopism statystycznych o profilu ekonomiczno-statystycznym (por. strona tytułowa).

Jeszcze w okresie niewoli przed I wojną światową zaczął się rozwój statystyki na ziemiach polskich. Zwracali na to uwagę m.in. prof. Zygmunt Szweykowski i dr Wacław Skrzywan. Statystyka była wykładana na polskich uniwersytetach w Krakowie i we Lwowie. Publikowane były też prace oparte na danych statystycznych, jak np. Witolda Załęskiego pt. „Z statystyki porównawczej Królestwa Polskiego (1908r.)”, Jó-

zefa Kończyńskiego pt. „Ludność Warszawy (1913r.), czy Jana Czekanowskiego, który wydał swój podręcznik pt. „Zarys metod statystycznych w zastosowaniu do antropologii (1913r.)”.

Rozwój polskiej statystyki staje się zorganizowany i usystematyzowany dopiero po powstaniu Głównego Urzędu Statystycznego w 1918r. W dniu 13 lipca 1918r. utworzono GUS, a kierowanie pracami powierzono prof. dr Józefowi Buzkowi. Jego zasługi w zakresie organizacji GUS są ogromne. Skupił on m.in. w tej instytucji najwybitniejszych statystyków tamtych czasów i tak zorganizował wszystkie prace, że były one od początku na najwyższym poziomie.

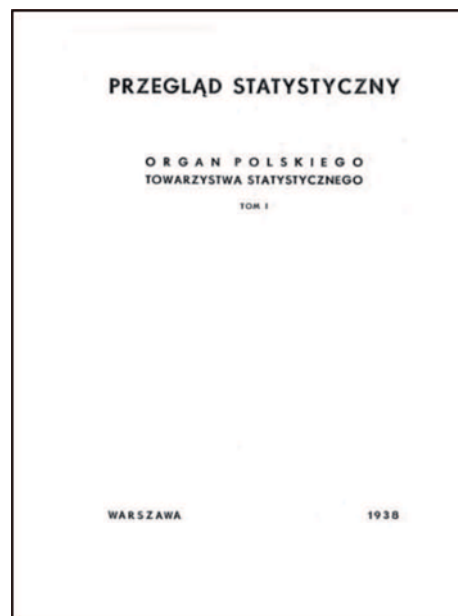
W 1919 r. zaczął się ukazywać „Miesięcznik Statystyczny”, a od 1924r. w „Kwartalnik Statystyczny”. Miał on za zadanie podawanie informacji liczbowych, interpretacji danych, formułowanie wniosków, a także rozwój teorii statystyki. Autorami artykułów byli wszyscy wybitni statystycy polscy.

W połowie lat trzydziestych, kiedy pojęcie zawodu statystyka było już ukształtowane, statystycy polscy widzieli potrzebę stworzenia odrębnej organizacji społecznej o charakterze naukowym.

Dnia 14 maja 1937 r. komisarz rządu na m. ST. Warszawę zarejestrował statut Polskiego Towarzystwa Statystycznego oparty na statucie z 1912 r. Walne Zgromadzenie odbyło się w dniach 31 października i 1 listopada 1937 r. w lokalu Szkoły Głównej Handlowej, któremu przewodniczył prof. Jan Czekanowski. Na zgromadzeniu tym omawiano plany pracy, działalność wydawniczą i organizacyjną zebrań naukowych. Powołano 4 sekcje tematyczne, a mianowicie: Sekcję Statystyki Matematycznej, Sekcję Statystyki Ludności, Sekcję Statystyki Gospodarczej i Społecznej oraz Sekcję Statystyki w Przedsiębiorstwie. Postanowiono przystąpić do wydawania własnego czasopisma, poświęconego zagadnieniom badań statystycznych. Na zebraniu stwierdzono, że Towarzystwo musi znaleźć poparcie wśród społeczeństwa, a popularyzacja statystyki musi stać się jednym z zasadniczych celów Towarzystwa, aby społeczeństwo zrozumiało potrzebę prowadzenia tego rodzaju badań. Już wówczas zdawano sobie sprawę z tego, że zadania PTS realizowane powinny być w aspekcie ogólnospołecznym.

W dniu 1 listopada 1937 r. odbyło się posiedzenie Rady Polskiego Towarzystwa Statystycznego, na którym wybrano Komitet Redakcyjny Przeglądu Statystycznego w składzie: *Z. Limanowski (przewodniczący), S. Szulc (wiceprzewodniczący), J. Wiśniewski (sekretarz) oraz A. Łomnicki i J. Piekalkiewicz.*

Na szczególne podkreślenie zasług statystyków zrzeszonych w Polskim Towarzystwie Statystycznym zasługuje utworzenie nowego czasopisma naukowego pt.: „Przegląd Statystyczny” i uznanie tego czasopisma jako organu Polskiego Towarzystwa Statystycznego. (por. strona tytułowa I tomu).

Warto przytoczyć „Słowo wstępne” do I tomu oraz strukturę spisu treści:

Inicjatorem reaktywowania po II wojnie światowej Polskiego Towarzystwa Statystycznego był 1947r, prof. Stefan Szulc, ówczesny prezes Głównego Urzędu Statystycznego.

Już 15 czerwca 1947 r. odbyło się w Warszawie walne zgromadzenie PTS. Podjęto szereg uchwał dotyczących m.in. wznowienia prac działających przed wojną sekcji statystyki: matematycznej, ludności, społecznej i gospodarczej, w przedsiębiorstwie, utworzenia nowych sekcji – statystyki w gospodarce planowej i statystyki miejskiej oraz wznowienia wydawania „Przeglądu Statystycznego”.

Załączono stronę tytułową III tomu i Redakcję „Przeglądu Statystycznego” i spis treści.

SŁOWO WSTĘPNE

Polskie Towarzystwo Statystyczne postawiło sobie jako jedno z naczelných zadań wydawanie czasopisma poświęconego teorii i praktyce statystycznej.

Statystyka administracyjna, demografia, życie gospodarcze i społeczne, nauki przyrodnicze korzystają ze wzajemnych doświadczeń i wspólnej praktyki statystycznej, korzystają z tych samych metod, doskonalą je i rozwijają. Zainteresowania statystyków sięgają więc daleko poza wąski nieraz zakres badanych przez nich zagadnień.

Zrozumiała jest w tych warunkach potrzeba czasopisma, które by informowało o pracach statystycznych, podejmowanych w tych różnych dziedzinach, ułatwiając wymianę myśli i koordynację wysiłków.

Potrzeba takiego czasopisma w Polsce zaznaczyli się szczególnie silnie z chwilą zawieszenia *Kwartalnika Statystycznego*, który choć poświęcony przede wszystkim statystyce administracyjnej, starał się zaspakajać i szersze potrzeby.

Przegląd Statystyczny w miarę możliwości ma się ukazywać 4 razy do roku.

Przegląd Statystyczny ogłaszać będzie: 1) oryginalne prace teoretyczne autorów polskich i obcych, 2) oryginalne prace z zastosowań statystyki, ważne ze względów metodologicznych, 3) referaty przedstawiające stan lub postępy pewnej gałęzi statystyki, 4) recenzje i krytyki dochodzeń statystycznych, 5) kronikę informującą o życiu organizacyjnym i naukowym P. T. S. oraz jego sekcji i oddziałów, jak również pokrewnych instytucji zagranicznych i międzynarodowych, 6) szczegółową bibliografię wydawnictw polskich.

Krótki czas, którym przy przygotowaniu niniejszego numeru rozporządzała Redakcja, nie pozwolił rozwinąć działu recenzji. Z tego samego powodu nie zdołano wykończyć opracowania szczegółowej bibliografii za 1937 r. Braki te zostaną wyrównane w następnych numerach.

Oddając ten pierwszy numer *Przeglądu Statystycznego* do rąk czytelników, Redakcja sądzi, iż mimo swych usterek będzie on przez nich życzliwie przyjęty i znajdzie czynne poparcie wśród wszystkich osób pracujących na niwie statystycznej.

REDAKCJA

PRZEGLĄD STATYSTYCZNY

Spis rzeczy tomu I, 1938

STATISTICAL REVIEW

Index to Vol. I, 1938

ARTYKUŁY — ARTICLES

- M. Przyrkowski* — Powszechny spis rolny — The Census of Agriculture 1, 5.
- E. Szturm de Sztrem* — W sprawie zagadnienia klasyfikacji w statystyce — The Problem of Classification in Statistics, 1, 40.
- J. Czekanowski* — przyczynek do zagadnienia syntezy kartogramów — A Contribution to the Synthesis of Cartograms, 1, 47.
- J. Wiśniewski* — Uwagi o definicji przeciętnej — Remarks on the Definition of an Average, 1, 53.
- S. Szulc* — Wpływ wieku kobiet w chwili zawarcia małżeństwa na płodność małżeńską i rodność — The Influence of Age at Marriage on Fertility and Nativity, 1, 63.
- B. Biegeleisen* — O zastosowaniu metod statystycznych w psychologii praktycznej — The Application of Statistical Methods in Psychology, 1, 73.
- E. Vielrose* — Umieralność ludzi wybitnych w latach 1000—1799 — Mortality of Eminent Persons during the Period 1000—1799, 1, 87.
- J. Wiśniewski* — M. Fréchet — Kilka uwag o miarach korelacji — Quelques remarques sur les mesures de la correlation, 1, 102.
- S. Dziewulski* — Profesor Władysław Grabski i jego praca — Professor W. Grabski, 2, 143.
- J. Neyman* — O sposobie potrójnego losowania przy badaniach ludności metodą reprezentacyjną — The method of Threefold Sampling as Applied to Human Populations, 2, 150.

4

- J. Wiśniewski* — Wskaźniki metryczne a symptomatyczne ze szczególnym uwzględnieniem wskaźników produkcji — The Distinction between Metric and Symptomatic Indices and its Bearing upon Production Indices, 2, 161.
- L. Krzywicki* — Przyczynki do wyświetlenia stosunków ludnościowych w Polsce za pierwszych Piastów — Contributions to the Problem of Estimating the Population of Poland in the X-th and XI-th Centuries, 2, 177.
- W. Ormicki* — Naturalny obrót ludności — Natural Turnover of Population, 2, 206.
- J. Wiśniewski* — Wskaźnik produkcji przemysłowej w Polsce — An Index of Industrial Production in Poland, 3—4, 271.
- H. Milicer-Grużewska* — O podszacowaniu pożyczek emisyjnych — On the Undervaluation of Bonds, 3—4, 318.
- E. Vielrose* — Przyczynek do demografii szlachty polskiej — A Contribution to Vital Statistics of Ancient Polish Gentry, 3—4, 328.

SPRAWOZDANIA — REVIEWS

- Statystyka przemysłowa — rec. *J. Wiśniewski*, 1, 105.
- Dr *J. Wiśniewski* — Tablice liczbowe — rec. *L. Stankiewiczówna*, 1, 113.
- J. Neyman* — Outline of a Theory of Statistical Estimation Based on the Classical Theory of Probability — rec. *J. Marcinkiewicz*, 2, 230.
- J. Neyman* — Smooth Test for Goodness of Fit — rec. *J. Marcinkiewicz*, 2, 231.
- J. Neyman* — Lectures and Conferences on Mathematical Statistics — rec. *Wiśniewski*, 2, 233.
- A. Rajchman* — Tablice i wskazówki dla stosujących metodę reprezentacyjną w statystyce — rec. *J. Wiśniewski*, 2, 237.
- T. Banachiewicz* — Zur Berechnung der Determinanten, wie auch der Inversen und zur darauf basierten Auflösung der Systeme linearer Gleichungen — rec. *S. Kołodziejczyk*, 2, 241.
- Zagadnienia demograficzne Polski — rec. *Z. Zaleski*, 243.
- E. Strzelecki*, *K. Czerniewski*, *R. Jabłonowski* i *K. Bentlewska* — Struktura społeczna wsi polskiej — rec. *S. Schmidt*, 246.
- J. Sadownik* — Przyjęcia do prawa miejskiego w Lublinie w XVII wieku — rec. *S. Hoszowski*, 2, 248.
- A. Łomnicki* — Rachunek różniczkowy i całkowity dla potrzeb przyrodników i techników — rec. *W. Kozakiewicz*, 3, 343.
- L. Landau* — Gospodarka światowa. Produkcja i dochód społeczny w liczbach — rec. *S. Fogelson*, 3, 349.

5

Studia i materiały. Zesz. 1. Sprawy rynku pracy — rec. *M. J. Ziomek*, 3—4, 359.

J. Dąbrowska — Wymowa liczb — rec. *J. Derengowski*, 3, 361.

BIBLIOGRAFIA — BIBLIOGRAPHY

Polska bibliografia statystyczna — Rok 1937, 3—4, 364.

WYDAWNICTWA NADEŚLANE — PUBLICATIONS RECEIVED, 3 — 4, 391

KRONIKA — CHRONICLE

Sekcja Statystyczna Towarzystwa Ekonomistów i Statystyków Polskich, 1, 114.

Polskie Towarzystwo Statystyczne:

Protokół Walnego Zgromadzenia Konstytucyjnego, 1, 115.

Rada, 1, 122; 2, 253.

Zarząd, 1, 123; 2, 256; 3—4, 393.

Finanse Towarzystwa, 1, 127; 2, 256; 3—4, 393.

Komisja Rewizyjna, 1, 124, 3—4, 393.

Zebrania Naukowe P. T. S., 1, 124; 2, 257.

Sekcja Statystyki Matematycznej, 1, 131; 2, 259; 3—4, 394.

Sekcja Statystyki Ludności, 1, 131; 2, 263; 3—4, 398.

Sekcja Statystyki Gospodarczej i Społecznej, 1, 131; 2, 264; 3—4, 401.

Sekcja Statystyki w Przedsiębiorstwie, 1, 134; 2, 264; 3—4, 407.

Członkowie Towarzystwa, 1, 133; 2, 268; 3—4, 407.

Polski Instytut Badania Zagadnień Ludnościowych, 3—4, 408.

Międzynarodowy Instytut Statystyczny, 1, 141.

Towarzystwo Ekonometryczne, 1, 141; 3—4, 409.

Z ŻAŁOBNEJ KARTY — OBITUARY

Ś. p. prof. dr Władysław Grabski, 1, 142.

Ś. p. prof. dr Stanisław Nowakowski, 1, 142.

Ś. p. Willibald Pitkiewicz, 2, 270.

różnienie zasługują prace Jerzego Spławy-Neymana z zakresu estymacji, weryfikacji hipotez i metody reprezentacyjnej.

Ze względu na inicjujący charakter prezentowania i inspirowania wyników badań statystycznych najwybitniejszych statystyków polskich szczególnie w „Przeglądzie Statystycznym” postuluję *po pierwsze*: o nową numerację „Przeglądu Statystycznego” od bieżącego roku uwzględniając 3 tomy „Przeglądu Statystycznego” z lat 1938, 1939 i 1949; *po drugie*: o zamieszczenie nazwy i logo Polskiego Towarzystwa Statystycznego na stronie tytułowej tego czasopisma.

**„Nie trzeba kłaniać się okolicznością
A prawdom kazać, by za drzwiami stały”
Cyprian Kamil Norwid**

Czesław Domański